

Informácia o priebehu a výsledkoch 68. zasadnutia Generálnej konferencie Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu vo Viedni

V dňoch 16. – 20. septembra 2024 sa vo Viedni uskutočnilo 68. zasadnutie Generálnej konferencie (GK) Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (MAAE).

Delegáciu Slovenskej republiky (SR) v súlade s uznesením vlády SR č. 484/2024 zo dňa 21. augusta 2024 viedla predsedníčka Úradu jadrového dozoru SR (ÚJD SR) M. Žiaková a tvorili ju zástupcovia Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (MZVEZ SR), Ministerstva hospodárstva SR (MH SR), Ministerstva zdravotníctva SR (MZ SR), Ministerstva životného prostredia SR (MŽP SR), ÚJD SR a Stálej misie SR pri medzinárodných organizáciách vo Viedni. Delegácia SR počas GK postupovala v súlade so Smernicou pre postup delegácie SR na 68. zasadnutí GK MAAE.

Priebeh a výsledky GK MAAE

Rokovania GK MAAE prebehli v pléne, vo všeobecnom výbore a v plenárnom výbore. Súbežne s GK sa uskutočnili sprievodné a ďalšie podujatia organizované Sekretariátom MAAE a členskými štátmi (ČŠ). Ťažiskovými témami GK boli jadrová bezpečnosť, zabezpečenie a záruky, vrátane presahu vojenského konfliktu na Ukrajine (UA) na jadrovú bezpečnosť, a fyzické zabezpečenie UA jadrových zariadení; rastúci záujem o inovatívne jadrové technológie v kontexte energetickej bezpečnosti a klimatických cieľov; ako aj napätie v súvislosti s ostatným vývojom týkajúcim sa iránskeho jadrového programu; a aktuálna situácia na Blízkom východe. Vedecké fórum organizované počas konferencie bolo tematicky zamerané na využitie jadrovej vedy a neenergetických aplikácií pre zlepšenie potravinovej bezpečnosti.

Rokovania GK MAAE sa viedli k nasledovným tematickým oblastiam:

- záverečný účet MAAE za r. 2023;
- výška riadneho rozpočtu na r. 2025;
- výška Fondu technickej spolupráce (TCF) na r. 2025;
- výška Fondu pracovného kapitálu na r. 2025;
- výška príspevkov ČŠ do riadneho rozpočtu na r. 2025;
- výška príspevkov ČŠ do Fondu technickej spolupráce (TCF) na rok 2025;
- zmena čl. XIV.A Štatútu MAAE;
- zmena čl. VI Štatútu MAAE;
- jadrová bezpečnosť a radiačná ochrana;
- jadrové zabezpečenie/fyzická ochrana jadrových materiálov a jadrových zariadení;
- posilnenie aktivít MAAE v oblasti technickej spolupráce;
- posilnenie aktivít MAAE v oblasti jadrovej vedy, technológií a aplikácií;
- posilnenie efektívnosti a zdokonalenie účinnosti systému záruk MAAE;
- jadrová bezpečnosť, zabezpečenie a záruky na Ukrajine;
- uplatňovanie Dohody o zárukách medzi MAAE a Kórejskou ľudovodemokratickou republikou (KĽDR) podľa Zmluvy o nešírení jadrových zbraní (NPT);
- uplatňovanie záruk MAAE na Blízkom Východe;
- jadrové spôsobilosti Izraela;
- podpora efektívnosti a účinnosti rozhodovacích procesov MAAE;
- obnovenie zvrchovanej rovnosti všetkých ČŠ MAAE;

- transfer jadrových materiálov v kontexte trilaterálnej bezpečnostnej spolupráce AUKUS a záruk vo všetkých aspektoch NPT;
- preskúmanie poverovacích listín delegátov.

Prípravný proces k jednotlivým rezolúciám prebehol konštruktívne; samotné rokovania o jednotlivých rezolúciách v Plenárnom výbore však boli do určitej miery poznačené polarizáciou názorov na vybrané časti textu kľúčových technických rezolúcií. Najspornejšie oblasti sa týkali o. i. jazyka odkazujúceho na rodovú rovnosť a ozbrojené útoky proti jadrovým zariadeniam určeným na mierové účely. Po zdĺhavom negociačnom procese **GK MAAE boli tri ťažiskové technické rezolúcie prijaté konsenzom¹.**

SR kosponzorovala rezolúcie týkajúce sa jadrovej a radiačnej bezpečnosti (*nuclear and radiation safety*), záruk (*safeguards*), jadrového zabezpečenia/fyzickej ochrany (*nuclear security*), jadrovej energetiky (*nuclear power applications*), jadrových aplikácií (*nuclear non-power applications*), a rezolúcie k implementácii záruk v KEDR.

Rezolúcia venovaná aplikácii záruk MAAE na Blízkom Východe bola aj tento rok prijatá hlasovaním v pléne (za: 112; proti: 0; zdržalo sa: 9). Okrem hlasovania o rezolúcii ako celku bolo podľa očakávaní taktiež vyvolané hlasovanie k operatívnejmu paragrafu 2, ktorý bol prijatý pomerom za: 112; proti: 1; zdržalo sa: 7. V kontexte ostatných zárukových tém a pokračujúcej stagnácie riešenia otvorených otázok rezonovala problematika neplnenia jadrových záväzkov Iránu. Rámcovo odznali výzvy k univerzalizácii NPT a vytvoreniu zóny bez jadrových zbraní.

V súvislosti s pretrvávajúcou vojenskou agresiou Ruska na UA bola do pléna predložená **rezolúcia k jadrovej bezpečnosti, zabezpečeniu a zárukám na UA** s cieľom tľmočiť podporu expertno-technickej pomoci MAAE na UA, vrátane napomáhania zabezpečenia bezpečnej a spoľahlivej prevádzky UA jadrových zariadení s fyzickou prítomnosťou expertov MAAE v mieste, najmä na Záporožskej jadrovej elektrárni (ZJE). Rezolúcia zároveň vyzýva ČŠ k podpore komplexného programu technickej podpory a pomoci MAAE v UA (misia ISAMZ). Bola prijatá v pléne hlasovaním (za: 65; proti: 8; zdržalo sa: 43).

Tradične bola do programu GK MAAE zaradená aj téma jadrových spôsobilostí Izraela, bez predloženiu samotnej rezolúcie. EÚ vnímala nepredloženie rezolúcie zo strany arabských štátov pozitívne; zároveň vyjadrila presvedčenie, že konsenzuálny prístup zakotvený v Akčnom pláne Hodnotiacej konferencie NPT z roku 2010, je jediným spôsobom, ako dosiahnuť pokrok smerom k implementácii rezolúcie NPT o Blízkom východe z roku 1995. Taktiež bola do programu zaradená **téma obnovy zvrchovanej rovnosti ČŠ v MAAE** s cieľom riešiť problematiku ČŠ MAAE, ktoré nie sú súčasťou žiadnej z ôsmich regionálnych skupín definovaných v čl. VI Štatútu MAAE (problém tzv. bezdomoveckých štátov). Dlhodobým nositeľom témy a vokálnym kritikom aktuálneho stavu je Kazachstan. Téma bola diskutovaná bez predloženia rezolúcie.

GK MAAE prijala **Cookove ostrovy a Somálsko za členské štáty MAAE**. V pléne GK bolo aklamáciou zvolených **11 nových členov Rady Guvernérov MAAE (2024-2025)**:

¹ Z dôvodu dlhotrvajúceho negociačného procesu o jazyku rezolúcie k jadrovej bezpečnosti a radiačnej ochrane k odkazu na rodovú rovnosť prebehlo hlasovanie o uzavretí rozpravy v pléne podľa čl. 60 rokovacieho poriadku GK MAAE na návrh Mexika (v pomere hlasov: za: 65, proti: 6, zdržalo sa: 20); Irán nezablokoval schválenie prijatia rezolúcie s pozmeňujúcim a doplňujúcim návrhom textu k rodovej rovnosti. SR hlasovala za uzavretie rozpravy.

Argentína, Kolumbia, Venezuela, Taliansko, Luxembursko, Gruzínsko, Maroko, Ghana, Pakistan, Thajsko, Egypt.

Riadny rozpočet MAAE na r. 2025 bol schválený v celkovej výške 445 760 500 € (príspevky SR vo výške 563 618 € + 90 452 USD). Cieľová **výška príspevkov do Fondu technickej spolupráce (TCF) na r. 2025** bola odsúhlasená na úrovni 98 000 000 €. SR potvrdila záväzok prispieť do TCF MAAE na r. 2025 vo výške 146 020 €.

Generálny riaditeľ (GR) MAAE R. Grossi vo svojom úvodnom prejave zdôraznil ťažiskovú úlohu MAAE v agende mierového využívania jadrovej energie, posilňovaní mieru a bezpečnosti a pri napĺňaní cieľov udržateľného rozvoja. V kontexte aktuálneho vývoja reflektoval na programové aktivity MAAE, vrátane presahu vojenského konfliktu na UA na jadrovú bezpečnosť, zabezpečenie a výkon záruk na UA jadrových zariadeniach; nárastu záujmu ČŠ o využívanie jadrovej energie na plnenie energetických, rozvojových aj klimatických cieľov s využitím inovatívnych technológií (vrátane malých modulárnych reaktorov – SMR), pričom spomenul Samit jadrovej energie v Bruseli, ktorý podčiarkol význam využívania jadrovej energie na dosiahnutie týchto cieľov. Ďalej informoval o pokroku v nosných iniciatívach MAAE², dal do pozornosti blížiacu sa ministerskú konferenciu o jadrovej vede, technológiách a aplikáciách a o programe technickej spolupráce MAAE (26.-28.11.2024) a potvrdil prítomnosť jadrového pavilónu na Konferencii zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (COP29).

Prejav EÚ³ vo všeobecnej rozprave tlmočil silnú podporu mandátu MAAE v oblasti mierového využívania jadrovej energie, udržiavania a posilňovania jadrovej bezpečnosti a zabezpečenia, významu jadrových technológií a technickej spolupráce. Osobitný dôraz bol daný na pretrvávajúci vojenský konflikt na UA. Z politických tém sa prejav dotkol oblastí nešírenia, jadrového odzbrojenia, záruk a verifikačných aktivít MAAE v KDLR a na Blízkom východe, vrátane výzvy na Irán k prinavráteniu sa k plnej implementácii svojich medzinárodných záväzkov.

S národným prejavom SR vo všeobecnej rozprave vystúpila predsedníčka ÚJD SR M. Žiaková, v ktorom informovala o aktuálnom vývoji v jadrovo-energetickom programe SR, vrátane pokroku v súvislosti s uvádzaním 3. bloku jadrovej elektrárne Mochovce do prevádzky, podčiarkla význam postavenia jadra v energetickom mixe SR a jeho kľúčovej úlohe pri plnení cieľov udržateľného rozvoja a klimatických plánov. Vyjadrila podporu programu technickej spolupráce, najmä v kontexte expertno-technického významu a budovania kapacít a transferu know-how. Vo vystúpení odznel silný záväzok SR k jadrovej bezpečnosti a zabezpečeniu, ako aj angažovanosť a záujem o inovatívne technológie, vrátane SMR. V prejave odznela podpora aktivít MAAE na UA v oblasti jadrovej bezpečnosti, vyjadrenie znepokojenia nad pretrvávajúcou situáciou na UA, a výzva k dodržiavaniu medzinárodných záväzkov Iránom. SR na záver tlmočila silnú podporu mandátu a aktivitám MAAE v agende mierového využívania jadrovej energie.

² Iniciatívy zamerané na využitie radiačných techník v boji proti zoonózam (ZODIAC), rakovine (Rays of Hope), pri recyklácii plastov (NUTEC Plastics), a zlepšovaní potravinovej bezpečnosti (Atoms4Food).

³ Značné znepokojenie medzi členskými štátmi EÚ vyvolalo vystúpenie ministra zahraničných vecí Maďarska (P. Szijjártó), ktorý mal vystúpiť s prejavom v mene EÚ v rámci maďarského predsedníctva, avšak namiesto vopred schváleného a dohodnutého textu predniesol národné posolstvo.

Sprievodné podujatia a pracovné stretnutia

Na okraji GK MAAE sa uskutočnilo stretnutie **medzi partnerskými jadrovými dozormi Českej republiky (SÚJB), Maďarska (HAEA), Slovinska (SNSA), SR (ÚJD SR)** s účasťou zástupcov jadrového dozoru **Fínska (STUK)** a bilaterálne stretnutie s jadrovým dozorom **Poľska (PAA)**. Nosnými témami rokovaní bola výmena informácií medzi dozornými partnermi o aktuálnom stave, vývoji a prebiehajúcich aktivitách v ich národných programoch mierového využívania jadrovej energie, ako aj výmena informácií o pokroku v oblasti inovatívnych jadrových technológií, SMR a prístupu k licencovaniu daných technológií v národných legislatívnych a dozorných rámcoch.

Na okraji konferencie sa zástupcovia delegácie SR ďalej zúčastnili **rokovani so zástupcami priemyslu Francúzska**. Stretnutia sa niesli v duchu výmeny informácií k aktuálnemu vývoju v civilných jadrových programoch, ako aj k možnému priestoru pre rozšírenie spolupráce v plánovaných aktivitách.

Súčasťou konferencie boli aj **sprievodné podujatia technického charakteru a zasadnutie jadrových regulátorov na vysokej úrovni** zamerané na jadrovú bezpečnosť.

Záver

Dynamika 68. GK MAAE bola poznačená napätím z pretrvávajúceho vojenského konfliktu na UA, negatívnej eskalácie vývoja v iránskom jadrovom programe, ako aj aktuálnej situácie na Blízkom východe.

Závery a rezolúcie prijaté GK budú premietnuté do činností ÚJD SR, MZVEZ SR, MH SR, MZ SR, MŽP SR a ostatných dotknutých rezortov pri realizácii spolupráce s MAAE v nasledujúcom období (napr. v rámci programu technickej spolupráce s MAAE).